

Національний університет "Чернігівський колегіум" імені Т.Г. Шевченка
Кафедра права, філософії та політології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Протокол №2 від «28» вересня 2022 р.

Завідувач кафедри проф. Чорний О.О.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«НОТАРІАТ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ»

Галузь знань – 08 - Право
Спеціальність – 081 – Право
Освітній ступінь – бакалавр
Форма навчання – денна
Форма підсумкового контролю – екзамен

Робочу програму розглянуто і схвалено на засіданні кафедри права, філософії та політології

Протокол № 2 від “28”вересня 2022 року.

Упорядник ПРОГРАМИ: доктор історичних наук, професор Іваненко А. О.
Голова ради адвокатів Чернігівської області Галина
ЯКУБА

Мова навчання – українська.

1. ОПИС ПРЕДМЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Обсяг навчальної дисципліни (денна форма)
Статус навчальної дисципліни: вибіркова	Загальна кількість годин: 150 Шифр та назва спеціальності: 081 «Право» Галузь знань 08 Право
Рік підготовки: 3 Семестри: 5	Лекції (<i>теоретична підготовка</i>): 20 Практичні: 30
Кількість кредитів ECTS: 5	Самостійна робота: 100 Вид контролю: залік

1. Анотація курсу

Навчальний курс «нотаріат в Україні та світі» розрахований на студентів закладів вищої освіти юридичних спеціальностей з урахуванням наявності у них базового рівня знань (середньої освіти), які навчаються за освітньо-професійними програмами підготовки бакалавра. Він побудований відповідно до вимог Європейської Кредитно-Трансферної системи (ECTS).

Курс «нотаріат в Україні» передбачає 20 лекційних, 30 практичних години, а також 100 годин самостійної роботи. До курсу входить:

- формування системи нотаріальної діяльності в її історичному розвитку;
- вивчення стратегій державного регулювання нотаріальної діяльності;
- розуміння нотаріату як правового інституту та як різновиду правозастосовної діяльності;
- оволодіння базовими положеннями законодавства про структуру нотаріату, організацію роботи державних нотаріальних контор, компетенцію та відповідальність нотаріуса;
- розуміння особливостей вчинення нотаріальних дій посадовими особами органів місцевого самоврядування, консульськими установами України та іншими посадовими особами;
- опанування вимогами до посади нотаріуса, порядком призначення та звільнення нотаріусів;
- розуміння прав та обов'язків нотаріуса, необхідності дотримання нотаріусом професійної етики та нотаріальної таємниці;
- ознайомлення з вимогами до робочого місця нотаріуса, з системою оплати послуг та матеріальної відповідальності приватного нотаріуса;
- розуміння ознак, принципів та джерел нотаріального процесу;
- ознайомлення зі складом учасників нотаріального процесу, їх права та обов'язками;
- опанування змісту кожної стадії нотаріального процесу, нотаріальними діями, які вчиняються на кожній стадії;
- розуміння системи та порядку здійснення реєстрації нотаріальних дій;
- ознайомлення з видами нотаріальних проваджень;
- вивчення правил вчинення нотаріальних дій щодо місця, часу та строків;

- ознайомлення з системою оплати нотаріальних дій та розмірами державного мита;
- розуміння вимог до складання нотаріальних документів;
- ознайомлення з видами актів-документів, які складаються нотаріусом;
- розуміння порядку встановлення особи, перевірки дієздатності фізичної особи, правоздатності юридичної особи, справжності підпису учасників правочинів;
- вивчення основних правил та особливостей посвідчення правочинів;
- розуміння обов'язків нотаріуса при посвідченні правочинів;
- ознайомлення з підставами відмови нотаріусом у вчиненні нотаріальної дії;
- вивчення особливостей посвідчення договорів про відчуження нерухомості;
- розуміння вимог до посвідчення нотаріусом заповітів та довіреностей;
- ознайомлення з порядком внесення інформації до Спадкового реєстру та порядком скасування довіреності.

У процесі викладання матеріалу значну увагу приділено удосконаленню техніки студентів по роботі з нормативною законодавчою базою, навичок систематизації та викладення у письмовому вигляді власної думки з юридичних питань, моделюванню правових ситуацій та пошуку шляхів їх розв'язання, виконанню вправ на розвиток вмінь і навичок відстоювативласну правову позицію, оволодінню елементами логіки та риторики, навичками самостійного опановування новими знаннями; вдосконаленню майстерності надання консультацій з правових питань. Формою підсумкового контролю якості знань, навичок, вмінь студентів є залік.

2. Передреквізити курсу.

Для освоєння змісту навчального курсу необхідно засвоїти навчальний матеріал з логіки, риторики, теорії держави та права, юридичної деонтології, конституційного права України, цивільного та сімейного права, господарського права, кримінального права, адміністративного права.

3. Постреквізити курсу.

Після вивчення дисципліни силабусу отримані студентом знання, вміння та навички будутьнеобхідні для засвоєння навчального матеріалу цивільного процесу, господарського процесу, кримінального процесу, судові та правоохоронні органи, криміналістика.

4. Мета та завдання курсу.

Метою курсу є вивчення закономірностей організації роботи нотаріусів, характеристика їх правового статусу в системі органів української держави.

Основними **завданнями** є:

- зрозуміти суспільну значущість професії нотаріуса, специфіку їх діяльності;
- поглиблено вивчити та творчо осмислити базові положення чинного законодавства України про нотаріат;
- опанувати навички правильного тлумачення і застосування норм чинного законодавства;
- розуміти завдання, структуру та повноваження органів нотаріату України;
- сформувати систему знань про порядок набуття права займатися нотаріальною діяльністю;
- пізнати професійні права та обов'язки нотаріуса;
- популяризувати ідею добросовісності у виконанні громадянами своїх обов'язків, недопущення їх порушень;
- набути навички творчого застосування способів захисту прав фізичних та юридичних осіб;
- опанувати методику здійснення професійної діяльності нотаріусом;
- актуалізувати потребу у професійному самопізнанні й самовихованні;
- мобілізувати інтелектуальні ресурси майбутніх юристів для вироблення гуманістичної професійної позиції;

- зорієнтувати на розвиток соціально значущих цінностей майбутніх юристів;
 - мотивувати майбутніх юристів до професійного самовдосконалення та розвитку юридичної науки;
 - розвивати навички аргументації власної точки зору;
 - набути навички укладення договорів про надання правової допомоги;
 - творчо осмислювати зміст процесуальних та нотаріальних документів;
 - навчитись застосовувати отримані знання при розв'язанні конкретних завдань;
 - сформуванню почуття етики та професійної відповідальності фахівця в галузі права.
- Досягнення поставлених завдань дозволить сформувати у студентів систему знань із чинного законодавства України про нотаріат, отримати навички у розв'язанні конкретних професійних завдань, складанні процесуальних та нотаріальних документів, що є метою цього курсу.

2. Короткий зміст дисципліни.

ТЕМА 1. Становлення нотаріату як інституту превентивного правосуддя

Поняття нотаріату. Функції нотаріату. Завдання нотаріату. Нотаріат як інститут превентивного правосуддя. Нотаріально-процесуальне право: поняття, предмет та метод. Місце нотаріального процесу в правовій системі України. Принципи діяльності нотаріату в Україні. Юридична природа нотаріальних правовідносин. Характеристика нотаріально-процесуальних правовідносин. Виникнення та розвиток нотаріату в Західній Європі. Становлення нотаріату в Україні. Правова основа діяльності нотаріату.

ТЕМА 2. Державне регулювання нотаріальної діяльності. Правовий статус нотаріуса. Поняття нотаріальної діяльності. Зміст, предмет і завдання нотаріальної діяльності.

Загальна характеристика принципів нотаріальної діяльності. Сутність і класифікація принципів діяльності органів нотаріату: законність, принцип дотримання таємниці вчинення нотаріальних дій, принцип сприяння у здійсненні прав і законних інтересів, принцип мови нотаріального діловодства, принцип диспозитивності та обґрунтованості нотаріальних дій. Повноваження Міністерства юстиції України, головних управлінь юстиції з питань контролю за організацією нотаріату. Органи і особи, які вчиняють нотаріальні дії. Нотаріальний округ. Нотаріальне діловодство і звітність. Поняття нотаріуса. Вимоги до осіб, які претендують на зайняття посади нотаріуса. Помічник нотаріуса. Права та обов'язки нотаріуса. Підвищення кваліфікації нотаріусів. Питання деонтології в діяльності нотаріальних органів. Гарантії нотаріальної діяльності. Обмеження у праві вчинення нотаріальних дій. Нотаріальна таємниця та гарантії нотаріальної діяльності.

ТЕМА 3. Державні нотаріальні контори та державні нотаріальні архіви.

Поняття державної нотаріальної контори. Організація роботи державних нотаріальних контор. Оплата вчинюваних нотаріальних дій. Утримання державних нотаріальних контор. Відповідальність державного нотаріуса. Державні нотаріальні архіви. Організація роботи державних нотаріальних архівів. Консульські установи. Комісія з розгляду питання дисциплінарної відповідальності осіб, що вчиняють нотаріальні дії. Українська нотаріальна палата. Перевірка організації роботи державних нотаріальних контор, державних нотаріальних архівів.

ТЕМА 4. Приватна нотаріальна діяльність.

Загальна характеристика приватного нотаріату. Поняття приватного нотаріуса, його місце та значення в нотаріальній діяльності. Повноваження приватного нотаріуса. Організація роботи приватного нотаріуса. Поняття діяльності приватних нотаріусів. Організаційні питання діяльності приватних нотаріусів. Реєстрація приватної нотаріальної діяльності. Реєстраційне посвідчення. Робоче місце (контора) приватного нотаріуса. Печатка приватного нотаріуса. Відповідальність приватного нотаріуса.

ТЕМА 5. Компетенція та повноваження щодо вчинення нотаріальних дій. Загальні правила вчинення нотаріальних дій

Поняття компетенції нотаріальних органів. Види компетенції нотаріальних органів. Предметна компетенція. Територіальна компетенція. Нотаріальні дії, що вчиняють державні нотаріуси. Повноваження приватних нотаріусів. Нотаріальні дії, що вчиняються в державних нотаріальних архівах. Повноваження державних нотаріальних контор. Повноваження посадових осіб виконавчих комітетів місцевих рад щодо вчинення нотаріальних дій. Нотаріальні дії, вчинювані консульськими установами України. Місце і строки вчинення нотаріальних дій. Підстави для відмови у вчиненні нотаріальних дій. Порядок оскарження нотаріальних дій та відмови в їх вчиненні. Встановлення особи громадянина, який звернувся за вчиненням нотаріальної дії. Перевірка правоздатності та дієздатності осіб, які вчиняють угоди. Перевірка справжності підписів на документах. Вимоги до документів, які подаються для вчинення нотаріальних дій. Нотаріальні акти. Обмеження в праві вчиняти нотаріальні дії. Нотаріальне діловодство. Видача дублікатів документів. Оплата вчинюваних нотаріальних дій.

ТЕМА 6. Посвідчення угод

Загальна характеристика посвідчення угод. Значення нотаріального посвідчення угод. Угоди, що посвідчуються у нотаріальному порядку. Посвідчення угод щодо розпорядження часткою нерухомого майна у спільній власності. Посвідчення угод про відчуження нерухомого майна. Посвідчення угод про відчуження об'єктів незавершеного будівництва. Посвідчення угод про заставу майна. Посвідчення шлюбного договору. Посвідчення договорів найму житла для проживання. Кількість примірників документів, в яких викладено зміст угод. Посвідчення заповітів. Порядок зміни і скасування заповітів. Посвідчення доручень. Припинення дії доручень.

ТЕМА 7. Охоронні нотаріальні дії

Загальна характеристика охоронних нотаріальних дій. Зміст і значення охоронних нотаріальних дій. Охорона спадкового майна. Опис спадкового майна. Передача спадкового майна на зберігання. Винагорода за зберігання спадкового майна. Повідомлення спадкоємців про відкриття спадщини. Видача грошових сум із спадкового майна. Припинення охорони спадкового майна. Прийняття в депозит грошових сум. Прийняття в депозит цінних паперів. Нотаріальна охорона права власності. Нотаріальна охорона зобов'язальних прав. Нотаріальна охорона сімейних прав. Об'єкт нотаріальної охорони: майнові права, право спільної сумісної власності подружжя, право особистої приватної власності дружини та чоловіка, права подружжя по утриманню.

ТЕМА 8. Видача свідоцтв органами і особами, які вчиняють нотаріальні дії

Поняття свідоцтва. Види свідоцтв. Зміст та структура свідоцтва. Свідоцтво про право на спадщину. Строки видачі свідоцтва про право на спадщину. Порядок видачі свідоцтва про право на спадщину. Видача свідоцтва про право на спадщину за законом. Видача свідоцтва про право на спадщину за заповітом. Видача свідоцтва про придбання нерухомого майна, яке було предметом застави. Видача свідоцтв про право власності на частку в спільному майні подружжя в разі смерті одного з подружжя.

ТЕМА 9. Засвідчення вірності копій документів, виписок з них, справжності підписів і вірності перекладу

Загальна характеристика засвідчення вірності копій документів, виписок з них, справжності підписів і вірності перекладу. Юридичне значення та правові наслідки засвідчення правильності документів, копій документів і витягів з них, засвідчення справжності підпису на документах, правильності перекладу. Засвідчення вірності копій документів. Засвідчення вірності копії з копії документа. Засвідчення вірності виписки з документа. Засвідчення справжності підпису на документах. Засвідчення вірності перекладу.

ТЕМА 10. Посвідчення фактів

Загальні положення посвідчення фактів. Юридичне значення посвідчення факту. Факти, які підлягають посвідченню. Порядок посвідчення фактів. Процедура посвідчення фактів. Особи, які уповноважені посвідчувати факти. Посвідчення факту, що громадянин є живим.

Порядок посвідчення факту перебування громадянина в певному місці. Посвідчення часу пред'явлення документа. Передача заяв громадян, підприємств, установ та організацій. Правові наслідки посвідчення фактів.

ТЕМА 11. Нотаріальні дії, спрямовані на надання документам виконавчої сили

Загальна характеристика нотаріальних дій, спрямованих на надання документам виконавчої сили. Особи, уповноваженні на здійснення таких дій. Поняття і значення виконавчого напису. Вчинення виконавчих написів. Умови вчинення виконавчого напису. Стягнення грошових сум або витребування майна за виконавчим написом. Порядок стягнення заборгованості у безспірному порядку за виконавчим написом. Зміст виконавчого напису як нотаріального акта. Вчинення протесту векселів. Порядок вчинення протесту векселя у неплатежі, неакцепті, не датуванні акцепту.

ТЕМА 12. Застосування законодавства про нотаріат у зарубіжних державах.

Міжнародні договори щодо регулювання нотаріальної діяльності. Загальна характеристика законодавства у сфері нотаріату міжнародних країн. Поняття міжнародних договорів щодо правового регулювання нотаріальної діяльності. Міжнародні договори щодо правового регулювання нотаріальної діяльності як частина національного законодавства. Правила застосування міжнародних договорів. Роль нотаріату у забезпеченні законності. Роль нотаріату у правопорядку в міжнародних приватноправових відносинах. Порядок учинення нотаріальних дій в дипломатичних представництвах. Порядок учинення нотаріальних дій в консульських установах.

3. Організація навчання.

Тематичний план

№	Назва теми	Всього годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
1	ТЕМА 1. Становлення нотаріату як інституту превентивного правосуддя	16	2	4	10
2	ТЕМА 2. Державне регулювання нотаріальної діяльності.	12	2	2	8
3	ТЕМА 3. Державні нотаріальні контори та державні нотаріальні архіви.	12	2	2	8
4	ТЕМА 4. Приватна нотаріальна діяльність.	12	2	2	8
5	ТЕМА 5. Компетенція та повноваження щодо вчинення нотаріальних дій. Загальні правила вчинення нотаріальних дій	12	2	2	8
6	ТЕМА 6. Посвідчення угод	11	1	2	8
7	ТЕМА 7. Охоронні нотаріальні дії	11	1	2	8
8	ТЕМА 8. Видача свідоцтв органами і особами, які вчиняють нотаріальні дії	12	2	2	8
9	ТЕМА 9. Засвідчення вірності копій документів, виписок з них, справжності підписів і вірності перекладу	12	2	2	8
10	ТЕМА 10. Посвідчення фактів	12	2	2	8
11	ТЕМА 11. Нотаріальні дії, спрямовані на надання документам виконавчої сили	12	2	2	8
12	ТЕМА 12. Застосування законодавства про нотаріат у зарубіжних державах.	14	2	4	10
Разом за курс		150	20	30	100

4. Тематика практичних занять.

ТЕМА 1. СУЧАСНІ СИСТЕМИ НОТАРІАТУ (4 год)

1. Діяльність нотаріальних органів в країнах латинської моделі нотаріату на сучасному етапі
2. Нотаріат в Польщі, Австрії, Словаччини, Латвії, Німеччини, Бельгії, Голландії, Греції, Італії, Франції, Швейцарії, Японії
3. Діяльність нотаріальних органів в країнах англосаксонської моделі нотаріату на сучасному етапі. Різниця між латинською та англосаксонською нотаріальними системами
4. Нотаріат в США та Великій Британії
5. Порівняльний аспект латинської школи нотаріату та сучасного нотаріату в Україні
6. Нотаріат в Європі

Для докладнішого розгляду зазначених питань пропонується підготувати реферат за однією із тем:

1. Особливості інституту нотаріату в Японії
2. Нотаріат України та Німеччини: порівняльний аналіз

II. ПЕРЕВІРКА ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ У ФОРМІ ТЕСТУВАННЯ.

Завдання для самостійної роботи (8 годин)

1. Сучасні системи нотаріату у скандинавських країнах
2. Інститут нотаріату у країнах мусульманської правової системи.

ТЕМА 2. ПОНЯТТЯ І ЗАВДАННЯ НОТАРІАТУ В УКРАЇНІ. МІСЦЕ ТА РОЛЬ ОРГАНІВ НОТАРІАТУ В ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ (2 год)

1. Поняття органів нотаріату в Україні.
2. Завдання органів нотаріату в Україні.
3. Повноваження органів нотаріату в Україні.
4. Джерела нотаріально-процесуального права.
5. Місце та роль органів нотаріату в правовій системі
6. Історія становлення нотаріату в Україні:
 - А. Генезис нотаріальної діяльності на українських землях у Київській Русі (IX–XII ст.) та Галицько-Волинській державі (1199–1349 рр.)
 - Б. Розвиток нотаріальної діяльності на українських землях у XIV – першій половині XIX ст.
 - В. Становлення нотаріату та правове регулювання нотаріальної діяльності на українських землях у другій половині XIX – на початку XX ст.
 - Г. Нотаріальна діяльність під час Другої Світової війни
 - Д. Нотаріальна діяльність у Радянській Україні: становлення та правове регулювання

II. ПЕРЕВІРКА ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ У ФОРМІ ТЕСТУВАННЯ.

Завдання для самостійної роботи

1. Ієрархія нормативних актів за юридичною силою.
2. Характеристика міжнародних договорів як джерел нотаріального права.
3. Проблеми правового забезпечення розвитку нотаріальних відносин в Україні.

ТЕМА 3. ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ НОТАРІАТУ В УКРАЇНІ. ДОСТУП ДО ПРОФЕСІЇ НОТАРІУСА (4 год)

1. Вимоги до посади нотаріуса в Україні
2. Вимоги до помічника нотаріуса
3. Порядок складання кваліфікаційного іспиту
4. Правовий статус Вищої кваліфікаційної комісії нотаріату
5. Порядок видачі свідоцтва про право на заняття нотаріальною діяльністю
6. Робоче місце приватного нотаріуса
7. Реєстрація приватної нотаріальної діяльності

8. Організаційні питання нотаріальної діяльності

II. ПЕРЕВІРКА ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ У ФОРМІ ТЕСТУВАННЯ.

III. ЗАДАЧІ.

Задача № 1.

У січні 2020 року подружжя Л. склало спільний заповіт щодо майна, яке належало їм на праві спільної сумісної власності, на користь гр. Н. У лютому 2020 року один з подружжя Л. помер. Спадкоємець Н. за заповітом звернувся до нотаріальної контори з заявою про прийняття спадщини, та видачу йому свідоцтва про право на спадщину за заповітом. Нотаріусом у видачі свідоцтва про право на спадщину було відмовлено. Чи правомірні дії нотаріуса?

Задача № 2.

Нотаріус поїхала у відпустку на три тижні, не повідомивши про це управління юстиції. Громадянин Ш. звернувся в управління юстиції із скаргою на нотаріуса про відсутність її на робочому місці, оскільки громадянин Ш. не мав змоги зробити відмітку на заповіті, який посвідчив цей приватний нотаріус і через його відсутність не зміг вчасно подати заяву про прийняття спадщини. Чи є в діях нотаріуса порушення професійної етики чи обов'язків нотаріуса?

Задача № 3.

До нотаріуса звернувся гр. Х., який є спадкоємцем за заповітом, посвідченим у 2020 році начальником слідчого ізолятора, після смерті гр. Д. Під час перевірки змісту заповіту було виявлено, що заповіт складено заповідачем не при свідках. Дії нотаріуса? Як вирішити завдання у випадку, коли заповіт посвідчено в 2002 році?

IV. МІНІ-ДІЛОВА ГРА.

Завдання для самостійної роботи

1. Організаційно-правове забезпечення нотаріальної діяльності в Україні
2. Допуск до професії нотаріуса в зарубіжних країнах

ТЕМА 4. ЗАГАЛЬНІ ПРАВИЛА ВЧИНЕННЯ НОТАРІАЛЬНИХ ДІЙ (4 год)

I. РОЗГЛЯД ТЕОРЕТИЧНИХ ПИТАНЬ:

1. Місце вчинення нотаріальних дій
2. Оплата вчинюваних нотаріальних дій
3. Строки вчинення нотаріальних дій
4. Підстави зупинення або відкладення нотаріальних дій
5. Обмеження в праві вчиняти нотаріальні дії
6. Нотаріальне діловодство
7. Нотаріальна звітність

II. ПЕРЕВІРКА ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ У ФОРМІ ТЕСТУВАННЯ.

III. ЗАДАЧІ.

Задача 1. Після смерті 01 лютого 2020 року гр. Щ. спадкоємцями за заповітом на жилий будинок є гр. Д. та Л., які не є спадкоємцями за законом. Спадкоємцями за законом є дружина померлого, 1937 року народження, інвалід другої групи, дочка померлого, 1964 року народження. Усі спадкоємці, як за заповітом, так і за законом, звернулись за одержанням свідоцтва про право на спадщину. Хто і в яких частках буде спадкувати майно, яке складається з жилого будинку, який раніше був подарований заповідачу його батьком?

Задача 2. До нотаріуса звернувся гр. Казаков М.І. за посвідченням договору купівлі-продажу квартири, належної йому на підставі свідоцтва про право власності, виданого виконкомом місцевої адміністрації у 2003 році. При перевірці нотаріусом всіх необхідних документів було встановлено, що квартира була придбана продавцем під час зареєстрованого шлюбу (придбано в житлово-будівельному кооперативі, у 1989 році позика за квартиру була повністю виплачена). Шлюб між подружжям було розірвано у 1993 році, спір щодо розділу майна не розглядався. З 1994 року колишня дружина продавця проживає в Росії, місце проживання якої невідомо. Нотаріус відмовив у вчиненні нотаріальної дії та

запропонував звернутися до суду. Чи правомірні дії нотаріуса? Дати своє пояснення.

Задача 3. Гр. Д. працювала приватним нотаріусом. Її брат, будучи одним із засновників ТОВ "Меркурій", запропонував їй працювати начальником юридичного відділу. Гр. Д. погодилася. Довідавшись про це, прокурор району поставив вимогу про звільнення гр. Д. з роботи у ТОВ "Меркурій" на підставі того, що нотаріус не має право займатися підприємницькою діяльністю. На це гр. Д. відповіла, що : а) вона працює за трудовим договором у ТОВ "Меркурій", отже підприємницькою діяльністю не займається; б) так як вона працює приватним, а не державним нотаріусом, на неї не розповсюджуються вказані заборони; в) те, що нотаріуси не мають право займатися підприємницькою діяльністю є обмеженням їх правоздатності. Вирішіть справу по суті.

IV. МІНІ-ДІЛОВА ГРА.

Завдання для самостійної роботи

1. Правова природа нотаріальних актів
2. Реєстрація нотаріальних дій

ТЕМА 5. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ НОТАРІАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (4 год)

1. Заміщення приватного нотаріуса
2. Порядок зупинення нотаріальної діяльності приватного нотаріуса
3. Порядок припинення нотаріальної діяльності приватного нотаріуса
4. Порядок анулювання свідоцтва про право на заняття нотаріальною діяльністю
5. Відмова у вчиненні нотаріальної дії
6. Оскарження незаконної нотаріальної дії
7. Оскарження відмови в вчиненні нотаріальної дії

II. ПЕРЕВІРКА ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ У ФОРМІ ТЕСТУВАННЯ.

III. МІНІ-ДІЛОВА ГРА.

Завдання для самостійної роботи

1. Судовий контроль за нотаріальною діяльністю
2. Громадський контроль за нотаріальною діяльністю
3. Судовий контроль за нотаріальною діяльністю

ТЕМА 6. ОСОБЛИВОСТІ НОТАРІАЛЬНОГО ПОСВІДЧЕННЯ ОКРЕМИХ ВИДІВ ДОГОВОРІВ ТА ПРАВОЧИНІВ (4 год)

1. Загальні правила посвідчення правочинів
2. Перелік документів, які не підлягають нотаріальному посвідченню
3. Функції нотаріуса як державного реєстратора
4. Посвідчення нотаріусом договору купівлі-продажу
5. Посвідчення нотаріусом договору дарування
6. Умови та порядок посвідчення договору довічного утримання
7. Особливості та порядок посвідчення іпотечного договору
8. Умови та порядок посвідчення шлюбного договору
9. Посвідчення договору про розподіл майна
10. Посвідчення нотаріусом аліментного договору

II. ПЕРЕВІРКА ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ У ФОРМІ ТЕСТУВАННЯ.

III. ЗАДАЧІ.

Задача 1. Власниками квартири є Коваль Петро (15 років), Коваль Іван (8 років) та їх мати Коваль Г.В., які звернулись до нотаріуса з проханням посвідчити договір дарування квартири Коваль Т.В. Нотаріус відмовив у посвідченні договору. Чи правомірно вчинив нотаріус? Обґрунтуйте.

Задача 2. При наданні документів громадянином Волошином для засвідчення копії диплома про закінчення вищого навчального закладу у Києві нотаріусом була встановлена невідповідність наданого диплому паспорту: в паспорті прізвище заявника зазначено Волошин, а в дипломі – Валюшин. Нотаріус відмовив у вчиненні нотаріальної дії. Чи

правомірна відмова нотаріуса? Чи необхідно встановлювати особу заявника при засвідченні вірності копії документа? Що має роз'яснити нотаріус заявнику?

Задача 3. До нотаріуса звернувся громадянин Сідоров з проханням роз'яснити йому, які документи необхідні для посвідчення договору довічного утримання між ним та його рідною бабусею, яка має в приватній власності будинок, загальною площею 50 кв.м. Чи може бути укладений договір довічного утримання між онуком і бабусею, якщо дітей у бабусі немає або якщо вони є?

IV. МІНІ-ДІЛОВА ГРА.

Завдання для самостійної роботи

1. Особливості оформлення нотаріусом спадщини в зарубіжних країнах
2. Особливості нотаріального посвідчення правочинів в зарубіжних країнах

ТЕМА 7. ОСОБЛИВОСТІ ОФОРМЛЕННЯ НОТАРІУСОМ СПАДЩИНИ (4 год)

1. Оформлення нотаріусом спадщини
2. Посвідчення нотаріусом секретного заповіту
3. Посвідчення нотаріусом заповіту подружжя
4. Посвідчення нотаріусом заповіту з умовою
5. Охорона спадкового майна
6. Порядок посвідчення нотаріусом спадкового договору
7. Посвідчення нотаріусом договору про зміну черговості спадщини
8. Порядок видачі свідоцтва про право на спадщину

II. ПЕРЕВІРКА ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ У ФОРМІ ТЕСТУВАННЯ.

III. ЗАДАЧІ.

Задача 1. 20 березня 2021 року для оформлення спадщини після смерті Іванова А.А., який помер 10 березня 2021 року, до нотаріуса звернувся його син, Іванов В.А., який надав усі необхідні документи для видачі свідоцтва про право на спадщину. Проте, при зверненні до нотаріуса за отриманням свідоцтва про право на спадщину після закінчення терміну шести місяців, йому було відмовлено у видачі свідоцтва. Нотаріус пояснив, що 18 червня 2021 року заява про прийняття спадщини була також подана донькою спадкодавця – Світловою М.А. Світлова не змогла підтвердити факт родинних відносин зі спадкодавцем і їй було рекомендовано встановити його в судовому порядку. Напередодні Світлова зателефонувала нотаріусу та повідомила, що з огляду на значне навантаження в суді та довгого строку розгляду судових справ рішення по її заяві судом ще не винесене. Іванов не погодився з поясненням нотаріуса, заявивши, що немає рішення суду про призупинення видачі йому свідоцтва про право на спадщину, а також зажадав винесення постанови про відмову у вчиненні нотаріальної дії. Чи обґрунтовані вимоги Іванова? Чи правомірним буде відмова нотаріуса у вчиненні нотаріальної дії?

Задача 2. Для оформлення спадщини нотаріусу було подано заяву громадянина Панева, який відбував покарання у місці позбавлення волі. Підпис Панева був засвідчений начальником закладу за місцем відбування покарання. Нотаріус відмовив у прийнятті заяви, роз'яснивши, що засвідчення підписів громадян на документах не входить у повноваження начальників місць позбавлення волі. Чи правомірною є відмова нотаріуса у прийнятті заяви про прийняття спадщини? Обґрунтуйте.

Задача 3. Громадянин Петров С.В. все своє майно заповів дочці від першого шлюбу Олені. В червні 2021 року гр. Петров помер. З заявою про прийняття спадщини і видачу свідоцтва про право на спадщину до державної нотаріальної контори звернулись: дочка Олена; вдова, якій виповнилось 45 років; двоє неповнолітніх синів. До складу спадкового майна входить частка в Статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю, грошовий вклад в Ощадбанку. Вказане майно було особистою приватною власністю померлого. Хто має право на спадщину і на яку частку? Прокоментуйте порядок визначення часток у спадщині.

IV. МІНІ-ДІЛОВА ГРА.

Завдання для самостійної роботи

1. Особливості оформлення нотаріусом спадщини в зарубіжних країнах
2. Особливості нотаріального посвідчення правочинів в зарубіжних країнах

ТЕМА 8. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ ОРГАНІВ НОТАРІАТУ В УКРАЇНІ. ЗАСТОСУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ (4 год)

1. Перспективи розвитку органів нотаріату в Україні
2. Актуальні проблеми реформування органів нотаріату в Україні
3. Порівняльний аспект нині діючого закону «Про нотаріат» та майбутнього закону
4. Прийняття нотаріусами документів, оформлених за кордоном

Для докладнішого розгляду зазначених питань пропонується підготувати реферат за однією із тем:

1. Реформування нотаріату в Україні: проблеми та перспективи
2. Велика та мала реформа інституту нотаріату в Україні

II. ПЕРЕВІРКА ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ У ФОРМІ ТЕСТУВАННЯ.

Завдання для самостійної роботи

1. Забезпечення реалізації права спадкування
2. Забезпечення доказів, необхідних для ведення справ в органах іноземних держав
3. Міжнародні договори.

Додаткові завдання для самостійної роботи:

1. Теми рефератів:

1.1. Правовий статус Вищої кваліфікаційної комісії нотаріату.

1.2. Поняття, суть і властивості органів нотаріату.

2. Приватний нотаріус Світлана Бандурка, Київська область, на своїй сторінці в соціальній мережі написала «Нотаріат для мене — це вірність і справжність, це віра і довіра. Нотаріат це, в першу чергу, процес, а потім — результат. Процес з'ясування дійсних намірів осіб, що звертаються, і надання їх намірам юридичної форми, процес створення документа. Документа, якому будуть вірити і довіряти, тому що його склав нотаріус. Це, з одного боку, процес творчий, а з іншого — регульований і регламентований, як законом, так і намірами осіб, для яких ми працюємо, щоб сприяти у здійсненні їх прав та захисті законних інтересів. Я люблю нотаріат, бо це відповідальна і важлива робота, місією якої є гарантування законності, безпеки, справедливості, рівності, добросовісності та розумності у важливих життєвих відносинах, що виникають між особами і потребують надання їм юридичної вірогідності. Сьогодні нотаріус це не лише висококваліфікований юрист, це ще й психолог, аналітик і експерт з інформаційних технологій. Професія нотаріуса багатогранна, складна і дуже цікава».

Напишіть пост для соціальної мережі: “Чому я хочу стати нотаріусом” або “Чому я не хочу бути нотаріусом”.

3. Схематично розробити робоче місце нотаріуса.

6. До державного нотаріуса звернулася гр. М та попросила надати роз'яснення, які їй потрібно надати документи для укладання договору довічного утримання між нею та її рідною тіткою 1950 року народження, яка має у власності квартиру, в якій вона і проживає. Та чи можливо укласти договір, якщо у тітки є рідна донька?

7. Розробити презентацію на тему: Шлюбний договір.

8. Написати есе на тему “Особисті якості та риси характеру притаманні нотаріусу”.

Завдання для самостійної роботи

1. Громадянка Іванова, звернувся до приватного нотаріуса через 3,5 місяці після смерті свого батька з метою подання заяви про прийняття спадщини. Нотаріус відмовив у прийнятті заяви на підставі того, що гр. Іванова не подала свідоцтво про смерть батька і документи, які підтверджують склад спадкового майна. Чи вірно вчинив нотаріус?

а) Вірно, без надання цих документів заява не приймається.

- б) Вірно, оскільки подання цих документів необхідне при заведенні спадкової справи.
 в) Вірно, але нотаріус повинен був винести постанову про відмову у вчиненні нотаріальної дії в 3-денний строк.
 г) Вірно, але повинен був встановити строк для надання відповідних документів – 20 днів.
 д) Невірно, оскільки подання цих документів необхідне при видачі свідоцтва про право на спадщину.

2. Підготуйте проект договору купівлі-продажу житлового будинку, що знаходиться у м. Василькові Київської області. Охарактеризуйте процес підготовки проекту, визначте перелік документів, які необхідно надати кожній зі сторін договору.

3. Громадянин України Іванов Іван Іванович все своє майно заповів дочці від першого шлюбу Валерії. У червні 2004 року заповідач помер. До складу спадкового майна входить квартира, грошовий вклад в Ощадбанку. Вказана квартира була спільним сумісним майном подружжя. Із заявою про прийняття спадщини та видачею свідоцтва про право на спадщину до нотаріуса звернулись: дочка Валерії; вдова - Дружина 1959 року народження; двоє синів 14 та 17 років. Хто має право на спадщину і на яку частку?

а. Дружині у видачі свідоцтва про право на спадщину має бути відмовлено, неповнолітнім синам має бути видано свідоцтво про право на спадщину за законом на обов'язкову частку по 1/8, дочці має бути видано свідоцтво про право на спадщину за заповітом на 3/4 частки у спадщині.

б. У зв'язку з наявністю спадкоємців, які мають право на обов'язкову частку у спадщині відповідно до ст. 1241 ЦК України дружині має бути видано свідоцтво про право власності на 2/3 частки від усієї спадщини з урахуванням частки у праві спільної сумісної власності, неповнолітнім синам свідоцтво про право на спадщину має бути видане на 1/6 частку кожному, дочці свідоцтво про право на спадщину за заповітом – на 1/6 частку.

в. Дружині має бути видано свідоцтво про право власності на 1/2 частку у спадщині, неповнолітнім синам має бути видано свідоцтво про право на спадщину за законом на обов'язкову частку по 1/6 частці у спадщині, дочці має бути видано свідоцтво про право на спадщину за заповітом на 1/6 частку у спадщині.

г. Дружині, неповнолітнім синам має бути видано свідоцтво про право на спадщину за законом на обов'язкову частку по 1/8 частці, дочці має бути видано свідоцтво про право на спадщину за заповітом на 5/8 часток.

д. Дружині має бути видано свідоцтво про право власності на 1/2 частку квартири, неповнолітнім синам має бути видано свідоцтво про право на спадщину за законом на обов'язкову частку по 1/8 частці у спадщині, дочці має бути видано свідоцтво про право на спадщину за заповітом на 3/4 частки у спадщині.

4. Із урахуванням відповіді по зазначеній вище задачі скласти проект свідоцтва про право на спадщину.

7. Політика дисципліни та оцінювання

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів:

Рівень теоретичної підготовки студента визначається під час його усної відповіді на теоретичні питання на практичних заняттях, під час складання заліку (V семестр) та оцінюється за такими критеріями:

- відповідність змісту;
- повнота та ґрунтовність викладу;
- доказовість викладу;
- термінологічна коректність.

Студент може отримати **4 балів** (“відмінно”), якщо його відповідь повністю відповідає змісту питання, усі основні проблеми визначені чітко, розкриті повністю та ґрунтовно; студент демонструє високий рівень доказовості викладу матеріалу з питання та може викласти свою точку зору з проблеми, що обговорюється; студент досить вільно й коректно користується юридичною термінологією.

Студент може отримати **3-4 бали** (“добре”), якщо його відповідь в основному відповідає змісту питання, не всі основні проблеми визначені чітко, не розкриті досить повно та ґрунтовно; студент викладає матеріал, в основному аргументуючи методичні положення, та відчуває труднощі у викладенні своєї точки зору щодо низки проблем; студент в основному правильно користується юридичною термінологією, невелика кількість помилок не перешкоджає розумінню змісту викладеного.

Студент може отримати **2-3 бали** (“задовільно”), якщо його відповідь лише частково відповідає змісту питання, основні проблеми визначені нечітко, розкриті лише частково і без належної глибини; студент викладає матеріал, майже не аргументуючи методичні положення, та не має своєї точки зору щодо більшості проблем; студент допускає значну кількість термінологічних помилок, що ускладнює розуміння змісту викладеного.

Рівень володіння професійно-методичними вміннями визначається під час виконання студентом практичного завдання (аналіз запропонованої практичної ситуації з точки зору застосування норм права, складання власного варіанту її вирішення) на практичних заняттях, при виконанні завдань самостійної роботи, під час складання заліку (V семестр) та оцінюється за такими критеріями:

- точність та повнота виконання практичного завдання;
- обґрунтованість правового аналізу конкретної теми з точки зору їх відповідності принципам навчання, вимогам поетапного формування навичок і вмінь.

Студент може отримати **4 бали** (“відмінно”) або «зараховано», якщо завдання виконане ним повністю, є комунікативно орієнтованим, відповідає вимогам поетапного формування навичок і вмінь та принципам навчання ІМ, відбиває специфіку навчання правового матеріалу, демонструє володіння студентом юридичною термінологією. За розробку, що в основному відповідає вимогам, виконане повністю, проте має незначні порушення логіки поетапного формування навичок і вмінь, невелику кількість термінологічних помилок, що не перешкоджають розумінню змісту, він може отримати **4 бали** (“добре”) або «зараховано». Практичне завдання, яке виконане частково, має серйозні порушення логіки поетапного формування навичок і вмінь, містить значну кількість помилок, оцінюється **3 балами** (“задовільно”) або «зараховано». Завдання, яке майже чи повністю не відповідає встановленим викладачем вимогам, демонструє недоречне вживання методичних термінів, оцінюється **0-2 балами** (“незадовільно”) або «незараховано».

Студент має право:

- вільно висловлювати свої думки усно або письмово, аргументуючи їх знаннями провідних засад конституції, трудового права, освітнього менеджменту, економіки, правотощо;
- вносити пропозиції щодо формування та реалізації власної освітньої траєкторії; активізації власної самостійної пізнавальної діяльності, форм і методів проведення аудиторних занять;
- відпрацьовувати пропущені заняття в установленому порядку;
- отримати індивідуальні консультації у викладача.

Студент зобов'язаний:

- відвідувати заняття всіх видів відповідно до встановленого дирекцією розкладу, запізнення на заняття допускається тільки з поважних причин;
- брати активну участь у роботі під час аудиторних занять, дотримуватися правил етичної поведінки, поважати думки та права інших студентів і викладача;
- виконати індивідуальне завдання
- самостійну роботу, підготовка якої є обов'язковою умовою допуску до екзамену. Студент, який не підготував самостійну роботу, до екзамену не допускається.

- набрати під час вивчення навчальної дисципліни мінімум 35 балів.

Політика щодо дедлайнів та перескладання. Пропущені з поважної причини заняття дозволяється відпрацьовувати впродовж **двох тижнів** після завершення дії поважної причини і при наявності документа-підстави (довідки, розпорядження про індивідуальних графік відвідування тощо).

Політика щодо академічної доброчесності. Студенти керуються нормами «Положення про академічну доброчесність здобувачів освіти в національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка» (Наказ Ректора № 383 від 27.12.2019 р. зі змінами і доповненнями від 23.12.2020 (<https://drive.google.com/file/d/1YOj2QK3xW-03evO8Tkg1o3ZKUAAbL-VH/view>)). У процесі навчання та при підготовці самостійної роботи, виконанні індивідуальних завдань, забороняються плагіат, фабрикація та фальсифікація результатів, списування, хабарництво.

Політика щодо викладання. Викладання навчальної дисципліни відбувається на засадах студентоцентризму, антропоцентризму, гуманізму, поваги до соціокультурного плюралізму.

8. Розподіл балів за рейтинговою системою

Поточне тестування та самостійна робота													сум
Тема	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	
Бали	10	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	10	100

Види контролю	Кількість	Бали	Загальна кількість балів
Робота на практичному занятті	15	4	до 60
Індивідуальне завдання	5	8	До 40
Разом:			до 100

9. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
83-89	B	добре	
75-82	C		
68-74	D	задовільно	
60-67	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

10. Орієнтовний перелік питань до заліку.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«НОТАРІАТ В УКРАЇНІ»

1. Діяльність нотаріальних органів в країнах латинської моделі нотаріату на сучасному етапі
2. Нотаріат в Польщі, Греції,
3. Діяльність нотаріальних органів в країнах англосаксонської моделі нотаріату на сучасному етапі. Різниця між латинською та англосаксонською нотаріальними системами
4. Нотаріат в США та Великій Британії
5. Порівняльний аспект латинської школи нотаріату та сучасного нотаріату в Україні
6. Нотаріат в Європі
7. Поняття органів нотаріату в Україні
8. Завдання та повноваження органів нотаріату в Україні
9. Джерела нотаріально-процесуального права
10. Місце та роль органів нотаріату в правовій системі України
11. Вимоги до посади нотаріуса в Україні
12. Вимоги до помічника нотаріуса
13. Порядок складання кваліфікаційного іспиту
14. Правовий статус Вищої кваліфікаційної комісії нотаріату
15. Порядок видачі свідоцтва про право на заняття нотаріальною діяльністю
16. Робоче місце приватного нотаріуса
17. Реєстрація приватної нотаріальної діяльності
18. Організаційні питання нотаріальної діяльності
19. Правовий статус нотаріуса (компетенція, права та обов'язки нотаріуса)
20. Професійна етика нотаріуса
21. Юридична відповідальність нотаріуса
22. Правовий статус помічника нотаріуса
23. Правовий статус оцінювача в нотаріальному процесі
24. Правовий статус експерта в нотаріальному процесі
25. Правовий статус перекладача в нотаріальному процесі
26. Місце вчинення нотаріальних дій
27. Оплата вчинюваних нотаріальних дій
28. Строки вчинення нотаріальних дій
29. Підстави зупинення або відкладення нотаріальних дій
30. Обмеження в праві вчиняти нотаріальні дії
31. Нотаріальне діловодство
32. Правова природа нотаріальних актів
33. Нотаріальна звітність
34. Заміщення приватного нотаріуса
35. Порядок зупинення нотаріальної діяльності приватного нотаріуса
36. Порядок припинення нотаріальної діяльності приватного нотаріуса
37. Порядок анулювання свідоцтва про право на заняття нотаріальною діяльністю
38. Судовий, адміністративний та громадський контроль за органами нотаріату
39. Відмова у вчиненні нотаріальної дії
40. Оскарження незаконної нотаріальної дії
41. Оскарження відмови в вчиненні нотаріальної дії
42. Загальні правила посвідчення правочинів
43. Перелік документів, які не підлягають нотаріальному посвідченню
44. Функції нотаріуса як державного реєстратора
45. Посвідчення нотаріусом договору купівлі-продажу
46. Посвідчення нотаріусом договору дарування
47. Умови та порядок посвідчення договору довічного утримання

48. Особливості та порядок посвідчення іпотечного договору
49. Умови та порядок посвідчення шлюбного договору
50. Посвідчення договору про розподіл майна
51. Посвідчення нотаріусом аліментного договору
52. Вчинення нотаріусом виконавчого напису
53. Посвідчення нотаріусом довіреностей
54. Оформлення нотаріусом спадщини
55. Спадкування за законом та за заповітом
56. Посвідчення нотаріусом секретного заповіту
57. Посвідчення нотаріусом заповіту подружжя
58. Посвідчення нотаріусом заповіту з умовою
59. Охорона спадкового майна
60. Порядок посвідчення нотаріусом спадкового договору
61. Посвідчення нотаріусом договору про зміну черговості спадщини
62. Порядок видачі свідоцтва про право на спадщину
63. Перспективи розвитку органів нотаріату в Україні
64. Актуальні проблеми реформування органів нотаріату в Україні
65. Порівняльний аспект нині діючого закону «Про нотаріат» та майбутнього закону
66. Забезпечення реалізації права спадкування
67. Прийняття нотаріусами документів, оформлених за кордоном
68. Нотаріат в Австрії та Німеччині.
69. Нотаріат в Словаччині та Латвії,
70. Нотаріат в Бельгії та Голландії,
71. Нотаріат в Італії та Франції,
72. Нотаріат в Швейцарії та Японії

11. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ:

Конспекти лекцій з дисципліни, мультимедійні презентації, тестові завдання, підсумкова контрольна робота, методичні рекомендації:

Рекомендована література

1. Комаров В. В., Баранкова В. В. Нотаріат в Україні: підручник. Харків: Право, 2011. 384 с. URL: http://kizman-tehn.com.ua/wp-content/uploads/2017/09/Notariat_2011.pdf.
2. Гузь Л.С. Практика застосування спадкового права в судовій та нотаріальній діяльності. К.: «Центр учбової літератури», 2017. – 888 с.
3. Журавльов Д. В. Векселі в нотаріальній практиці. Протести векселів [Текст] : практ. посіб.; Ін-т права та післядиплом. освіти М-ва юстиції України. Київ : ОВК, 2020. 76 с.
4. Журавльов Д. В. Зразки заповнення нотаріусом книг, реєстрів, журналів [Текст] : практ. посіб. : [відповідно до правил ведення нотаріал. діловодства]; Ін-т права та післядиплом. освіти М-ва юстиції України. Київ : ОВК, 2020. 38 с.
5. Журавльов Д. В. Іноземні документи в нотаріальній практиці. Особливості консульської легалізації офіційних документів. Випадки прийняття документів без легалізації. Основні аспекти проставлення апостиля: практ. посіб. ; Ін-т права та післядиплом. освіти М-ва юстиції України. - Київ : ОВК, 2019. 34 с
6. Журавльов Д. В. Посвідчення нотаріусом фактів. Загальна характеристика. Зразки нотаріальних документів: практ. посіб. Київ : ОВК, 2021. 55 с.
7. Законодавство України про нотаріат XIX - XXI століть. Т. 2: Положення про державний нотаріат, 1923 р. 2021. 797 с.
8. Долинська М.С. Нотаріальний процес: підручник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2019. 652 с. URL:

<http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2749/1/нотаріальний%20процес%20Одолинська.pdf>.

9. Нотаріат в Україні [текст]: навчальний посібник / Ю.В. Нікітін, С.С. Бичкова, А.Г. Чубенко, В.К. Матвійчук. К.: ВНЗ «Національна академія управління»; «Алерта», 2016. 586 с.
10. О.В. Сердюченко, Ю.О. Мосенко. Нотаріат України: навч. посіб. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. 200 с. URL: <https://knute.edu.ua/file/MTc=/8188b5c38a01620fd5e46912b162240b.pdf>.
11. Судова практика у справах щодо оскарження камеральних перевірок нотаріуса. Збірник судової практики. Коментарі. Київ : ОВК, 2019. 278 с.
12. Судова практика у справах щодо притягнення до кримінальної відповідальності нотаріусів та працівників нотаріальних контор: зб. суд. практики, комент. Київ : ОВК, 2019. 218 с.
13. Корнеєв Ю.В. Нотаріат в Україні. Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури., 2019., 120 с.